

Rietganzen in de Haarlemmermeer

Fred Cottaar

Inleiding

De laatste jaren is het in Noord-Holland geen onbekend verschijnsel dat er op bepaalde plaatsen Rietganzen ter plaatse aanwezig zijn. Dit werd onder andere vastgesteld op Texel, in de Wieringermeer en in polder de Ronde Hoep bij Amstelveen (Tanger en Wolfskeel, 1980; Wolfskeel en Brouwer, 1990). Ook in onze omgeving worden de laatste jaren regelmatig fouragerende Rietganzen waargenomen en wel in de Haarlemmermeer. Ze worden daar vooral waargenomen tijdens de jaarlijkse watervogeltellingen, die in januari gehouden worden (Cottaar 1983; 1984; van Vliet 1985; 1987; 1989a en 1989b).

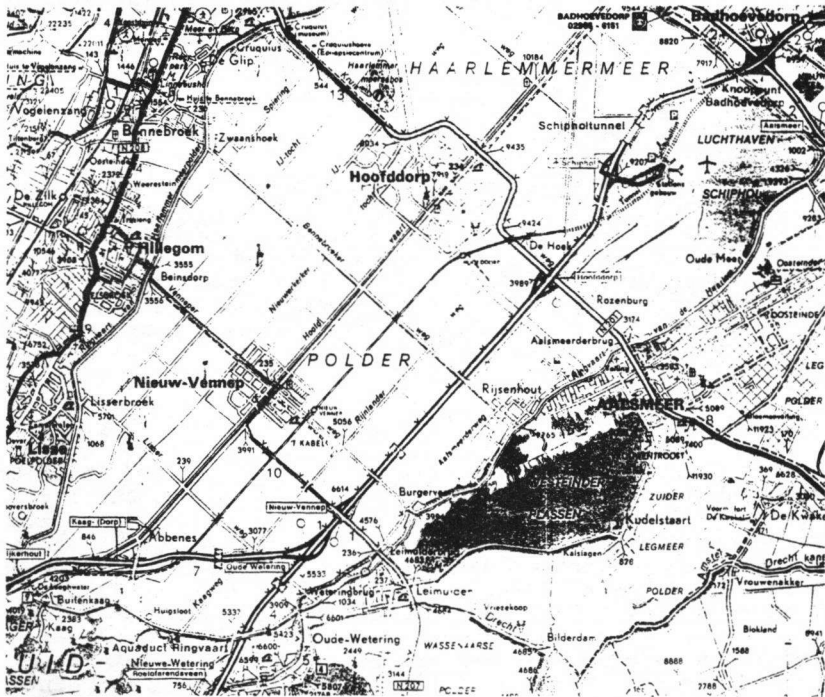
Tijdens een steltloper telling in november 1990 stuitte ik op een troep Rietganzen in het zuidoostelijk deel van de Haarlemmermeer. Omdat ik benieuwd was hoe het aantalsverloop gedurende de winter zou zijn en of de aantallen zich hetzelfde zouden gaan ontwikkelen als op andere plaatsen in Noord-Holland, besloot ik om deze Rietganzen in het zuidoostelijk deel van de Haarlemmermeer te gaan volgen.

Algemeen

In Nederland komen twee typen Rietganzen voor, te weten de Taigarietgans (*Anser fabalis fabalis*) en de Toendrarietgans (*Anser fabalis rossicus*), waarvan de Toendrarietgans het meest talrijk is. Het is dan ook deze ondersoort die tijdens de tellingen in de Haarlemmermeer werd waargenomen. Omtrent het onderscheiden van de verschillende typen lopen de meningen van de verschillende onderzoekers in Europa nogal uiteen (Burgers et al, 1991; Huyskens, 1983; Madsen, 1991). Als geen andere gans houdt de Toendrarietgans zich in de winter op in grote uitgestrekte akkerbouwgebieden. Hij broedt in de toendrazone van Noord-Siberië, westelijk van de Oeral en overwintert in Polen, Duitsland en Nederland. Tijdens streng winterweer zakken grotere aantallen vanuit Polen en Duitsland af naar Nederland, Frankrijk en Spanje. De eerste exemplaren verschijnen bij ons in de loop van oktober, de meeste vogels worden gezien in de periode november-februari.

Onderzocht gebied en methode

Geprobeerd werd om, per auto, om de 14 dagen het gebied te controleren op aanwezigheid van ganzen, wat bijna lukte. Het onderzochte gebied, het zuidoostelijk deel van de Haarlemmermeer, bevond zich tussen de Hoofdvaart van Buitenkaag tot Hoofddorp, de Kruisweg van Hoofddorp naar Aalsmeer en de Ringvaart van Aalsmeer tot Buitenkaag. Er werd voor dit gedeelte van de Haarlemmermeer gekozen omdat hier de afgelopen jaren de meeste Rietganzen werden gezien. Het gebied was redelijk te overzien. Alleen langs de Aalsmeerderweg waren de zich langs de weg bevindende kassen van bloemkwekers een beletsel. Verder was het gewoon een kwestie van goed zoeken. Rietganzen, vooral een kleine groep, kunnen op een donkere akker gemakkelijk over het hoofd gezien worden.

Figuur 1. Ligging van het onderzochte gebied.

Waarnemingen tot en met de winter van 1989-1990

Bij het naspeuren van de 'Fitis' op rietganswaarnemingen vanaf 1965 tot en met de winter van 1989-1990 kwam ik slechts 10 waarnemingen tegen die betrekking hadden op de Haarlemmermeer (zie tabel 1). Afgezien van de twee waarnemingen in de zeventiger jaren werden pas in de tachtiger jaren regelmatig Rietganzen waargenomen. Dit kwam vooral tot uiting tijdens de watervogeltellingen. Alle waarnemingen betreffen de periode november-februari, de periode dat de meeste Rietganzen in Nederland verblijven. Bij de waarnemingen werd niet vermeld om welke ondersoort het ging, maar zeer waarschijnlijk betrof het de Toendrarietgans.

Tabel 1. Waarnemingen van Rietganzen (*Anser fabalis*) in de Haarlemmermeer vanaf 1965 tot en met de winter van 1989-1990.

datum	aantal	opmerkingen
9 jan 1974	150	
27 feb 1978	5	
17 jan 1980	12	
24 dec 1981	35	
26 dec 1981	27	
januari 1983	101	tijdens watervogeltelling
januari 1986	137	tijdens watervogeltelling
januari 1987	534	tijdens watervogeltelling
januari 1988	570	tijdens watervogeltelling
18 nov 1989	27	overvliegend naar noordoost

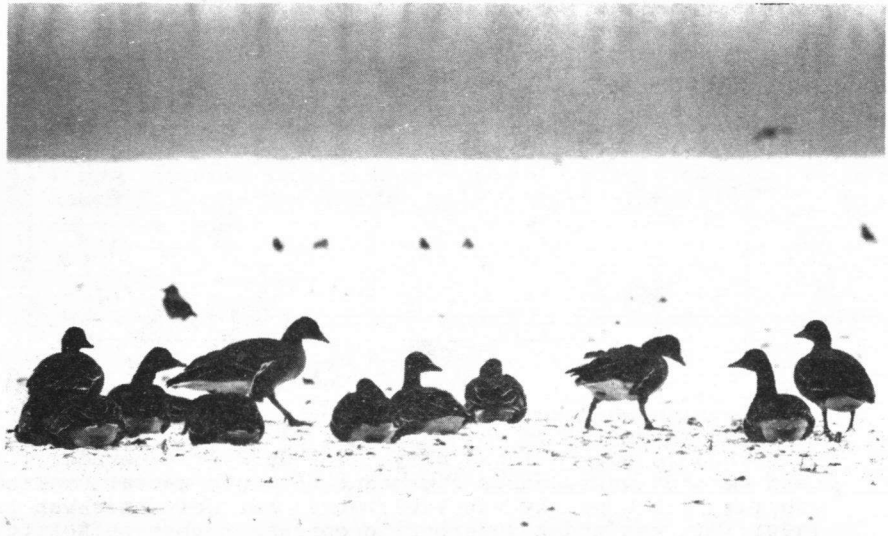
Weersgesteldheid november 1990 t/m maart 1991

November was een erg natte maand met in de eerste en laatste week enkele dagen met nachtvorst. De dagtemperatuur lag tussen de 5 en 10 graden Celsius. December was een op zich warme maand met boven normale waarden, alleen de eerste dag en rond het midden van de maand brachten enkele nachten met vorst aan de grond. Januari was iets kouder, vooral de laatste twee weken, doch overdag bleef de temperatuur steeds boven nul. Een kleine koudegolf vond plaats in de eerste weken van februari met temperaturen 's nachts van -10 tot -15 en overdag van -3 tot -5 graden. Na de 15e werd het echter snel boven normaal. De maand maart brak weer alle records wat warmte betrof. De temperaturen lagen overdag tussen de 15 en 17 graden en 's nachts tussen de 5 en 10 graden met op de

25ste een kleine inzinking. Al met al wederom een opvallende winter.

Tabel 2. Weersgesteldheid tijdens de tellingen. Bewolking (Bew.) in achtsten, windkracht (W.k.) in Beaufort, windrichting (W.r.) en temperatuur (Temp.) in graden Celsius.

datum	Bew.	W.k.	W.r.	Temp.	opmerkingen
18-11	6	9	W	7-10	
3-12	6	6	W	5- 8	buien
16-12	8-4	3-4	O	-2- 1	
27-12	6	8	W	4- 8	regen- en hagelbuien
1- 1	2	6-7	ZW	2- 7	
27- 1	?	?	?	?	
16- 2	4	3-4	W	0- 3	winterse buien
10- 3	0	4	ZW	5-12	

Een fraaie groep Rietganzen in een winters landschap.
Foto: Piet Munsterman.

Waarnemingen in de winter van 1990-1991

De eerste Rietganzen werden gezien in november. In oktober werd het gebied echter niet bezocht, zodat de mogelijkheid bestaat dat er toen al Rietganzen aanwezig waren. Vanaf half november nemen de aantallen toe, de meeste worden half december gezien. Hierna nemen de aantallen vrij snel af. Het feit dat we weer met een redelijke slappe winter te maken hebben gehad resulteerde in kleinere aantallen.

Vrijwel altijd werden de Rietganzen gevonden op akkers met wintertarwe en een enkele maal op andere akkers. Het weilandgebied ten zuidoosten van Hoofddorp werd niet door Rietganzen bezocht, ook niet door andere soorten. Zeer waarschijnlijk is er wel uitwisseling met andere gebieden die grenzen aan de Haarlemmermeer (med. D. Tanger). De enige andere soort die nog tijdens de tellingen werd gezien was de Kolgans (*Anser albifrons*), zie tabel 3.

Tabel 3. Aantallen ganzen in het zuidoostelijk gedeelte van de Haarlemmermeer in de winter van 1990-1991. Bij de Kolgans is tevens de leeftijdsverhouding weergegeven.

Datum	Rietgans	Kolgans	adult	juveniel
18-11	31	0		
3-12	136	1	0	1
16-12	249	13	7	6
27-12	196	1	0	1
1- 1	118	1	0	1
27- 1	0	0		
16- 2	41	0		
10- 3	0	0		

Samenvatting en discussie

Uit vroegere waarnemingen blijkt dat de Haarlemmermeer wel eens bezocht werd door Rietganzen. Doch het aantal waarnemingen lag niet hoog (10 van 1965 tot en met de winter van 1989-1990). Dit kan onder andere zijn oorzaak hebben in het feit dat de polder weinig bezocht werd door vogelaars. De laatste jaren worden in toenemende mate in Noord-Holland Rietganzen waargenomen, zo ook in de Haarlemmermeer. Dit komt vooral tot uiting tijdens watervogeltellingen.

De aantallen in de winter van 1990-1991 lagen niet erg hoog

in vergelijking met die van 1987 en 1988, de zachte winter speelt hier ongetwijfeld een rol. Op 16 december werd het hoogste aantal gezien (249 exemplaren). In principe is er ruimte genoeg voor ganzen in de Haarlemmermeer; een strenge winter zal dan ook uitmaken of de aantallen hoger kunnen gaan liggen dan het maximum van 570 exemplaren, welke in januari 1988 werd waargenomen.

Literatuur

- Burgers, J., J.J. Smit & H. van der Voet, 1991. Origins and systematics of two types of the Bean Goose *Anser fabalis* (Latham 1787) wintering in the Netherlands. *Ardea* 79(2): 307-315.
- Cottaar, F., 1983. Watervogeltelling januari 1983. *De Fitis* 19(2): 54-59.
- Cottaar, F., 1984. Watervogeltelling januari 1984. *De Fitis* 20(2): 62-64.
- Huyskens, P.R.G., 1983. Het Europese rietgansprobleem. *Anser fabalis*. *Oriolus* 52(3/4):105-256.
- Madsen, J., 1991. Status and trends of goose populations in the Western Palearctic in the 1980s. *Ardea* 79(2): 113-122.
- Tanger, D. en D. Wolfskeel, 1980. Ganzen in Noord-Holland met name in de winter 1978-'79. *De Fitis* 16(1): 3-10.
- Vliet, P. van, 1985. Waterwild- en roofvogeltelling januari 1985. *De Fitis* 21(4): 141-145.
- Vliet, P. van, 1986. Watervogel- en roofvogeltelling januari 1986. *De Fitis* 22(4): 135-141.
- Vliet, P. van, 1987. Water- en roofvogeltelling januari 1987. *De Fitis* 23(4): 163-170.
- Vliet, P. van, 1989a. Watervogel- en roofvogeltelling januari 1988. *Fitis* 25(1): 34-38.
- Vliet, P. van, 1989b. Water- en roofvogeltelling januari 1989. *Fitis* 25(4): 195-200.
- Wolfskeel D. en R. Brouwer, 1990. Ganzen in Noord-Holland. Schagen. Ecoverslag nummer 14.

Fred Cottaar, Marsstraat 1, 2024 GA Haarlem.